

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه هرمزگان

دانشکده علوم انسانی

گروه مشاوره و راهنمایی

پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره خانواده

عنوان پایان نامه:

بررسی رابطه هوش معنوی و الگوهای ارتباطی با رضایت زناشویی زوجین مراجعه کننده به

مراکز مشاوره شهر بندرعباس

استاد راهنما:

دکتر اقبال زارعی

استاد مشاور:

دکتر سید رضا فلاح چای

نگارش:

طاهره احمدی سرخونی

آذر 1389

اینجانب طاهره احمدی سرخونی دانشجوی ورودی سال 1387 مقطع کارشناسی ارشد رشته مشاوره گرایش خانواده متعهد می شوم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و... نمایم ضمن مطلع کردن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر، کتاب و مقاله و... به صورت مشترک وبا ذکر نام استاد راهنما مقدم بر نام خود مبادرت کنم.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

اینجانب طاهره احمدی سرخونی دانشجوی ورودی سال 1387 مقطع کارشناسی ارشد رشته مشاوره گرایش خانواده گواهی می کنم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام، با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد برعهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

چکیده:

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی هوش معنوی و الگوهای ارتباطی با رضایت زناشویی زوجین مراجعه کننده به مراکز مشاوره شهر بندرعباس بوده، الگوهای ارتباطی شامل 3 خرده مقیاس، ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل و ارتباط تقاضا/کناره گیری می‌باشد. خرده مقیاس های هوش معنوی نیز شامل: مؤلفه‌ی درک و ارتباط با سرچشمه‌ی هستی و زندگی معنوی است. نمونه‌ی پژوهش شامل 150 زوج بوده است که با شیوه‌ی نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده، پرسش‌نامه الگوهای ارتباطی (CPO)، پرسش‌نامه هوش معنوی (SQ) و پرسش‌نامه‌ی رضایت زناشویی (ENRICH) بوده است. هر سه ابزار از روایی و پایایی بالایی برخوردارند. روش آماری مورد استفاده در این پژوهش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که: بیش‌ترین میزان هم‌بستگی بین الگوی ارتباط سازنده متقابل در میان زوجین، زنان و مردان بود که به ترتیب با $r=0/468$ ، $r=0/570$ و $r=0/490$ در سطح $p<0/001$ رابطه معنادار مشاهده شد. همبستگی بین خرده مقیاس ارتباط اجتناب متقابل، در میان زوجین و زنان رابطه منفی معنادار ولی در میان مردان رابطه معنادار مشاهده نشد. الگوی ارتباطی تقاضا/کناره‌گیری تقریباً رابطه معناداری با رضایت زناشویی در زوجین، زنان و مردان نشان نداد. از بین مؤلفه‌های هوش معنوی، مؤلفه‌های زندگی معنوی بیش‌ترین میزان همبستگی با $r=0/282$ و $r=0/277$ در سطح $P<0/001$ به ترتیب در زوجین و مردان رابطه معنادار وجود داشت. بین مؤلفه‌ی درک و ارتباط با سرچشمه‌ی هستی تقریباً رابطه‌ی معناداری با رضایت مندی زناشویی زوجین، زنان و مردان به دست نیامد. از بین خرده مقیاس‌های الگوهای ارتباطی خرده مقیاس ارتباط سازنده متقابل و از بین خرده مقیاس‌های هوش معنوی، خرده مقیاس زندگی معنوی سهم بیش‌تری در پیش‌بینی رضایت زناشویی داشتند. خرده مقیاس‌های مربوط به الگوهای ارتباط و هوش معنوی در زوجین، زنان و مردان به ترتیب توانستند 30 درصد، 39 درصد، 33 درصد واریانس متغیر وابسته رضایت زناشویی را تبیین نمایند، که هر سه مقادیر در سطح $p<0/001$ معنادار بودند.

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم

اساتید ارجمند

مشاوران عزیز

دانشجویان پر تلاش

و همه ی عزیزانی که جز به دانایی، نیکویی و زیبایی هم نوعان خود نمی اندیشند.

تقدیر و تشکر

ذره ای بودم و مهر تو مرا بالا برد

من به سر منزل مقصود نه خود بردم راه

خدای بزرگ و مهربان را هزاران بار شکر می گویم که بار دیگر الطاف بی پایانش را بر من ارزانی داشت و مرا مورد محبت و بزرگواری خویش قرار داد تا بتوانم مرحله ای دیگر از دوران تحصیل و زندگی خود را با موفقیت سپری کنم و امیدوار به سوی آینده گام بردارم. با توجه به حدیث شریف - من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق بر خود فرض می دانم از تمامی کسانی که مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند تشکر و قدردانی نمایم، چرا که اگر همکاری و همراهی هر کدام از این عزیزان نبود، انجام این کار میسر نبود. از استادان فرهیخته و بزرگواریم، جناب آقای دکتر اقبال زارعی (استاد راهنما) جناب آقای دکتر سید رضا فلاح چای (استاد مشاور) که با مساعدت ها و رهنمودهای ارزش مندشان در تمام مراحل انجام پژوهش صمیمانه مرا یاری نمودند، تشکر و قدردانی نموده، برای این استادان بزرگواری از خداوند متعال آرزوی موفقیت و بهروزی دارم. از استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر زینلی پور که با نظرات ارزش مندشان مرا در جهت هر چه بهتر شدن این پژوهش یاری نمودند نیز سپاسگزارم. از سرکار خانم دکتر صادقی فرد که در طول تحصیل در این دوره افتخار شاگردیشان را داشته و از رهنمودهای ارزنده و راه گشای ایشان در مراحل انجام پژوهش بهره مند شدم تشکر و قدر دانی می نمایم. ضرورت دارد که از همکاری صمیمانه پرسنل محترم مرکز مشاوره دادگستری کل استان هرمزگان و سازمان بهزیستی استان هرمزگان، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم. هم چنین از هم کاری سرکار خانم مهتاب حسنی آزاد، سمیه سعادت زاده، بهاره میراحمدی که همواره در نهایت ادب و احترام در جمع آوری اطلاعات پژوهش مرا یاری نمودند تشکر و قدردانی می نمایم امید آن که لحظه لحظه های زندگیشان قرین موفقیت، سعادت، سلامت و شادکامی باشد. در پایان از خانواده عزیزم، پدر و مادرم و خواهرانم که در تمامی مراحل زندگی همواره حامی و مشوق من بودند، تشکر می کنم و از حضرت احدیت سعادت و سلامتی ایشان را مسئلت دارم. به امید آن که بتوانم قطره ای از دریای بی کران لطف و محبتشان را پاسخ گو باشم.

طاهره احمدی

سرخونی

آذر 1389

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

چکیده ث

فصل اول: طرح تحقیق

1-1 مقدمه 2

2-1 بیان مساله 3

3-1 اهمیت موضوع تحقیق 7

4-1 اهداف تحقیق 8

5-1 سؤالات تحقیق 9

6-1 هدف جانبی پژوهش 10

7-1 سؤال جانبی پژوهش 10

8-1 تعریف واژه‌ها و اصطلاحات 10

فصل دوم: پیشینه پژوهش

1-2 مقدمه 13

2-2 تاریخچه‌ی هوش معنوی 13

3-2 ارائه الگویی ساده برای ارتباط انواع هوش 16

4-3 تعریف هوش معنوی 19

5-2 اجزا هوش معنوی 19

6-2 مؤلفه‌های هوش معنوی از دیدگاه‌های مختلف 20

1-6-2 دیدگاه ایمنوز 22

2-6-2 دیدگاه فریدمن و مک دونالد 22

- 23 3-6-2 دیدگاه مک مولن
- 23..... 4-6-2 مهارت‌های هوش معنوی (SQ) از دیدگاه سیندی ویگلزورث
- 24..... 5-6-2 تعریف و الگوی چهار عاملی هوش معنوی از دیدگاه دیوید بی کینگ
- 25..... 1-5-6-2 تفکر انتقادی وجودی
- 25 2-5-6-2 تولید معنای شخصی
- 25..... 3-5-6-2 آگاهی متعالی
- 26 4-5-6-2 توسعه سطح هوشیار
- 26 7-2 کاربردهای انطباقی
- 27 8-2 مدل هوش معنوی (دانا زوهر و مارشال)
- 27..... 9-2 فرد بدون هوش معنوی
- 28 10-2 افراد با هوش معنوی
- 28..... 11-2 تاریخچه‌ی ارتباطات زناشویی
- 35..... 12-2 تعریف ارتباط
- 35..... 13-2 ارتباط زناشویی
- 36..... 14-2 درک عمیق‌تر ارتباط
- 37 15-2 زمینه ارتباط
- 37..... 16-2 طرز و سبک ارتباط
- 38..... 17-2 هدف‌های مداخله‌های ارتباطی
- 38 1-17-2 بنیادهای ارتباط
- 39..... 2-17-2 اصول ارتباط
- 40 18-2 رفتارهای غیر کلامی
- 41 19-2 رفتارهای کلامی خرد یا ظریف

41	20-2 آموزش مهارت‌های ارتباطی
42	21-2 اهمیت ارتباط در خانواده
43	22-2 الگوهای موثر ارتباطی
44	23-2 نقش خود افشایی در بهبود رابطه زناشویی
45	24-2 الگوی ارتباطی زناشویی
47	25-2 تفاوت‌های جنسیتی در زمینه‌ی ارتباط
48	26-2 تئوری سیستمی خانواده
48	27-2 رویکرد شناختی - رفتاری
49	28-2 نظریه یادگیری
49	29-2 تئوری ارتباطات در خانواده
51	30-2 رویکرد تجربی
52	31-2 رویکرد تبادل اجتماعی
53	32-2 پیشینه‌ی نظری مربوط به رضایت زناشویی
53	1-32-2 تعریف رضایت زناشویی
54	2-32-2 عوامل موثر در رضایت زناشویی
62	33-2 پیشینه تحقیقاتی مربوط به متغیرهای هوش معنوی، الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی داخلی
62	1-33-2 پیشینه هوش معنوی
63	2-33-2 پیشینه الگوهای ارتباطی
64	3-33-2 پیشینه رضایت زناشویی
66	34-2 پیشینه تحقیقاتی مربوط به متغیرهای هوش معنوی، الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی خارج
66	1-34-2 پیشینه هوش معنوی
67	2-34-2 پیشینه الگوهای ارتباطی

72	3-34-2 پیشینه رضایت زناشویی
74	35-2 خلاصه و جمع‌بندی
فصل سوم: روش پژوهش	
76	1-3 مقدمه
76	2-3 روش تحقیق
76	3-3 متغیرهای پژوهش
77	4-3 جامعه آماری پژوهش
77	5-3 نمونه پژوهش و روش نمونه‌گیری
77	1-5-3 فرمول تعیین حجم نمونه
78	6-3 ابزار جمع‌آوری اطلاعات
78	1-6-3 پرسش‌نامه الگوهای ارتباطی
81	2-6-3 پرسش‌نامه هوش معنوی
83	3-6-3 پرسش‌نامه رضایت زناشویی (ENRICH)
87	7-3 روش اجرای پژوهش
87	8-3 روش آماری برای تحلیل داده‌ها
فصل چهارم: یافته‌ها	
89	1-4 مقدمه
89	2-4 یافته‌های توصیفی
100	3-4 یافته‌های استنباطی

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

123 1-5 بحث و نتیجه‌گیری

123 2-5 تبیین یافته‌های مربوط به سؤال‌های پژوهش

132..... 3-5 محدودیت‌های پژوهش

132..... 4-5 پیشنهادهای پژوهش

منابع

135..... منابع فارسی

143..... منابع انگلیسی

154..... ضمائم

فهرست جداول

- جدول 1-2 انواع متفاوت هوش 18
- جدول 1-3 شاخص‌های آماری دختران و پسران نمونه در هوش معنوی 82
- جدول 2-3 ضرایب اعتبار هوش معنوی مردان 83
- جدول 3-3 ضرایب اعتبار هوش معنوی زنان 83
- جدول 1-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب سن 89
- جدول 2-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب تحصیلات 90
- جدول 3-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب شغل 91
- جدول 4-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زوجین شرکت کننده در پژوهش بر حسب مدت ازدواج 92
- جدول 5-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زوجین شرکت کننده در پژوهش بر حسب تعداد فرزند 93
- جدول 6-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب درآمد 94
- جدول 7-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب سن 95
- جدول 8-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب تحصیلات 96
- جدول 9-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب شغل 97
- جدول 10-4 توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب درآمد 98
- جدول 11-4 رابطه بین میزان رضایت‌مندی زناشویی و مولفه‌های الگوهای ارتباطی زوجین 100
- جدول 12-4 رابطه بین مولفه‌های هوش معنوی و میزان رضایت‌مندی زناشویی زوجین 101
- جدول 13-4 رابطه بین میزان رضایت‌مندی زناشویی و مولفه‌های الگوهای ارتباطی زنان 102
- جدول 14-4 رابطه بین مولفه‌های هوش معنوی و میزان رضایت‌مندی زناشویی زنان 103
- جدول 15-4 رابطه بین میزان رضایت‌مندی زناشویی و خرده مقیاس‌های الگوهای ارتباطی در مردان 104
- جدول 16-4 رابطه بین مولفه‌های هوش معنوی و میزان رضایت‌مندی زناشویی در مردان 105

- جدول 4-17 روش ورود، R ، R^2 ، و خطای استاندارد مدل رگرسیون زوجین 106
- جدول 4-18 خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک راهه مدل رگرسیونی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه 106
- جدول 4-19 ضرایب رگرسیونی مربوط به خرده مقیاس‌های ارتباط و هوش معنوی 107
- جدول 4-20 روش ورود، R ، R^2 ، و خطای استاندارد مدل رگرسیون زنان 110
- جدول 4-21 خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک راهه مدل رگرسیونی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه در زنان 110
- جدول 4-22 ضرایب رگرسیونی مربوط به خرده مقیاس‌های ارتباطی و هوش معنوی در زنان 111
- جدول 4-23 روش ورود، R ، R^2 ، و خطای استاندارد مدل رگرسیون مردان 114
- جدول 4-24 خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک راهه مدل رگرسیون مربوط به متغیرهای مورد مطالعه در مردان 114
- جدول 4-25 ضرایب رگرسیونی مربوط به خرده مقیاس‌های ارتباط و هوش معنوی در مردان 115
- جدول 4-26 روش ورود، R ، R^2 ، و خطای استاندارد مدل رگرسیون زوجین 118
- جدول 4-27 خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک راهه مدل رگرسیونی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه در زوجین 118
- جدول 4-28 ضرایب رگرسیون مربوط به نمره کل پرسشنامه های هوش و ارتباط زوجین 119

فهرست نمودارها

- شکل 1-2 الگوی ارتباطی سطوح هوش 16
- شکل 2-2 سلسله مراتب نیازهای انسان از دیدگاه مزلو 17
- شکل 3-2 سلسله مراتب نیازهای انسان از دیدگاه هوش معنوی 17
- شکل 1-4 نمودار ستونی توزیع درصد زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب سن 90
- شکل 2-4 نمودار ستونی توزیع درصد زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب تحصیلات 91
- شکل 3-4 نمودار ستونی توزیع درصد زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب شغل 92
- شکل 4-4 نمودار ستونی توزیع درصد زوجین شرکت کننده در پژوهش بر مدت ازدواج 93
- شکل 5-4 نمودار ستونی توزیع درصد زوجین شرکت کننده در پژوهش بر حسب تعداد فرزند 94
- شکل 6-4 نمودار ستونی توزیع درصد زنان شرکت کننده در پژوهش بر حسب درآمد 95
- شکل 7-4 نمودار ستونی توزیع درصد مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب سن 96
- شکل 8-4 نمودار ستونی توزیع درصد مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب تحصیلات 97
- شکل 9-4 نمودار ستونی توزیع درصد مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب شغل 98
- شکل 10-4 نمودار ستونی توزیع درصد مردان شرکت کننده در پژوهش بر حسب درآمد 99
- شکل 11-4 نمودار مدل پیش بینی رضایت زناشویی زوجین بر اساس اهمیت متغیرها 107
- شکل 12-4 نمودار هیستوگرام باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی 108
- شکل 13-4 نمودار نرمال P-P برای باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیون 109
- شکل 14-4 نمودار پراکنش رضایت زناشویی در مقابل مقادیر پیش‌بینی استاندارد شده مدل رگرسیونی 109
- شکل 15-4 نمودار مدل پیش‌بینی رضایت زناشویی زنان بر اساس اهمیت متغیرها 111
- شکل 16-4 نمودار هیستوگرام باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی 112
- شکل 17-4 نمودار نرمال P-P برای باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی 113
- شکل 18-4 نمودار پراکنش رضایت زناشویی زنان در مقابل مقادیر پیش‌بینی استاندارد شده مدل رگرسیونی 113

- شکل 4-19 نمودار مدل پیش‌بینی رضایت زناشویی مردان بر اساس اهمیت متغیرها..... 115
- شکل 4-20 نمودار هیستوگرام باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی در مردان..... 116
- شکل 4-21 نمودار نرمال P-P برای باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی در مردان..... 117
- شکل 4-22 نمودار پراکنش رضایت زناشویی مردان در مقابل مقادیر پیش‌بینی استاندارد شده مدل رگرسیونی..... 117
- شکل 4-23 نمودار پیش‌بینی رضایت زناشویی زوجین بر اساس اهمیت متغیرها..... 119
- شکل 4-24 نمودار هیستوگرام باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی در زوجین..... 120
- شکل 4-25 نمودار نرمال P-P برای باقیمانده‌های استاندارد شده مدل رگرسیونی زوجین..... 120
- شکل 4-26 نمودار پراکنش رضایت زناشویی در مقابل مقادیر پیش‌بینی استاندارد شده مدل رگرسیونی..... 121

فصل اول

طرح تنظیم

1-1- مقدمه

خانواده چیزی بیش از مجموعه افرادی است که در یک فضای مادی و روانی خاص به سر می‌برند. خانواده یک نظام اجتماعی و طبیعی است که ویژگی‌های خاص خود را دارد. رابطه‌ی اعضای این خرده فرهنگ رابطه‌ی عمیق و چند لایه‌ای است که عمده‌تاً بر اساس تاریخچه‌ی مشترک، ادراک‌ها و فرض‌های مشترک و درونی شده راجع به جهان و اهداف مشترک بنا شده است. در چنین نظامی افراد به وسیله‌ی علائق و دل بستگی‌های عاطفی نیرومند، دیر پا و متقابل به یک دیگر متصل شده‌اند. خانواده‌های برخوردار از روابط سالم موجب شکوفایی توان بالقوه‌ی تک‌تک اعضای خود می‌گردند (گلد نبرگ¹، 1991).

بنابراین به دلیل اهمیت خانواده، محققین درصدد کشف راز و رمزهایی هستند که رضایت مندی زناشویی زوجین را فراهم سازد. مسلماً زوجین زمانی به وظایف خود به طور کامل عمل خواهند کرد که احساس رضایت مندی از زندگی زناشویی خود را داشته باشند. الگوهای ارتباطی، سبک یا رفتاری است که به وسیله‌ی آن اطلاعات (یعنی، اطلاعات رمزدار و رمزگذاری شده) در یک خانواده رد و بدل می‌شود. ارتباطی‌ها معتقدند که فرآیند ارتباطی اشتباه و نامناسب باعث بروز مشکلات خانواده می‌شود (جراره و احمدی، 1387).

ارتباط در خانواده اهمیت زیادی دارد، زیرا اعضای خانواده را قادر می‌سازد تا نیازها، خواسته‌ها و علائق خود را با سایر اعضا در میان بگذارند. ارتباط صادقانه و باز فضای مناسبی ایجاد می‌کند که اعضای خانواده بتوانند تفاوت‌هایشان را آشکار نموده و به خوبی عشق، محبت و دوستی را به یک دیگر ابراز نمایند. هم چنین از طریق ارتباط، اعضای خانواده به خوبی از عهده‌ی حل مسایل اجتناب‌ناپذیر در خانواده برمی‌آیند (گاتمن، 1992²).

هوش مفهومی است که از دیرباز آدمی به پژوهش و تفحص در مورد ابعاد، ویژگی‌ها و انواع آن علاقه‌مند بوده است. در این بین یکی از ابعاد هوش تحت عنوان «هوش معنوی»³ از مفاهیمی است که پرتو توجه و علاقه جهانی روان‌شناسان به حوزه‌ی دین و معنویت شده است و تحقیقات چندان منسجم و نظام‌مندی جهت

¹ Goldenberg

² Gattman

³ Spiritual Quotient

شناخت و تبیین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های آن و رابطه‌ی آن با سایر متغیرها از جمله رضایت زناشویی انجام نشده است و همین امر خود دشواری‌های بسیاری را در جهت تمییز دقیق مؤلفه‌ها و ویژگی‌های آن ایجاد می‌نماید. هوش معنوی از روابط فیزیکی و شناختی فرد با محیط پیرامون فراتر رفته و وارد حیطه‌ی شهودی و متعالی دیدگاه فرد به زندگی می‌گردد و در نهایت فرد می‌تواند با کشف منابع پنهان عشق و لذت به خود و دیگران کمک نماید (غباری بناب و همکاران، 1386). زوجین به واسطه‌ی این هوش می‌توانند به طرح سؤال در ارتباط با مسایل اساسی و مهم در زندگی بپردازند و به وسیله‌ی آن در زندگی خود تغییراتی ایجاد نمایند. هم چنین به حل مشکلات با توجه به جایگاه معنا و ارزش آن مشکلات بپردازند؛ به نحوی که موجبات رضایت زوجین از زندگی زناشویی فراهم شود. در راستای این جهت‌گیری و به موازات بررسی رابطه بین هوش معنوی و دیگر مؤلفه‌های روان شناختی مثل رضایت زناشویی، گروهی از پژوهش‌گران درصدد تعریف مفاهیم جدید در ارتباط با هوش و معنویت بوده‌اند (ابراهیمی، 1386).

با به کارگیری صحیح الگوهای ارتباطی می‌توان انتظار داشت که زوجین از زندگی زناشویی خود رضایت کامل داشته باشند. چگونه گی ارتباط زنان و شوهران با یک دیگر، گسترش روابط و رضایت مندی زناشویی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد توجه به کانون خانواده، محیط سالم و سازنده، روابط گرم و تعاملات میان فردی صمیمی می‌تواند موجب رشد و پیشرفت و رضایت طرفین گردد. لیکن شواهد فراوانی گویای آن هستند که با وجود پیامدهای مثبت همسرگزینی، زوجها در جامعه‌ی امروزی برای برقراری و حفظ روابط، مشکلات شدید و فراگیری دارند (سهرابی، 1377).

رضایت زناشویی یکی از عوامل مؤثر در ثبات و دوام خانواده است. عوامل متعددی هم باعث رضایت همسران از یک دیگر می‌شود. از میان این عوامل می‌توان به الگوهای ارتباطی و هوش معنوی اشاره کرد. اگر زوجین از زندگی احساس رضایت داشته باشند مسلماً باعث رشد مادی و معنوی جامعه می‌شوند.

این پژوهش، درصدد است که ارتباط ساده و چندگانه هوش معنوی و الگوهای ارتباطی را با رضایت زناشویی مورد سنجش قرار دهد. نتایج حاصل از این پژوهش می‌تواند در جهت بالا بردن سطح رضایت زناشویی مورد استفاده قرار گیرد.

1-2- بیان مسأله

ازدواج به عنوان مهم‌ترین و عالی‌ترین رسم اجتماعی، برای دستیابی به نیازهای عاطفی و امنیتی افراد بزرگسال همواره مورد تأیید بوده است. ازدواج رابطه‌ای انسانی، پیچیده، ظریف و پویا می‌باشد که از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. مسأله روابط زناشویی به عنوان مهم‌ترین عامل از هم پاشیدگی ازدواج یا دور شدن زوجها از یک دیگر است، که می‌تواند مسایلی از قبیل عدم درک هم دیگر، برآورده نشدن انتظارات و خواسته‌ها و واکنش‌های رفتاری نامطلوب را به دنبال داشته باشد (برنشتاین، 1989).

با توجه به اهمیتی که جامعه برای رضایت زناشویی زوجین قایل است، بررسی و شناخت عواملی که منجر به رضایت طرفین می‌گردد ضروری به نظر می‌سد. رضایت فرد از ارتباط زناشویی به منزله رضایت وی از خانواده محسوب می‌گردد و رضایت از خانواده در حکم رضایت کلی از زندگی است و

رضایت از زندگی، احساس خوشایندی است که به وسیله‌ی یک زوج تجربه می‌شود (اولسون¹، 1989). ارتباط زناشویی مثبت پیش‌بینی کننده‌ی کیفیت رضایت زناشویی و ارتباط منفی ملاک تشخیص زوجین مشکل‌دار و بدون مشکل است. ارتباط خشک و نفوذ ناپذیر و یا غیر مؤثر پیش‌بینی کننده مهمی برای طلاق زوجین می‌باشد (گاتمن، 1994).

ارتباط از قدیم‌الایام به معنای انتقال افکار، اطلاعات و رفتار از شخصی به شخص دیگر به کار رفته است. گروهی از اندیشمندان در تعاریفی که از ارتباط ارائه داده‌اند، مسأله ترغیب، امتناع، همانندی و اشتراک فکر را با ابعاد گسترده‌تر و به صورت مؤثر مطرح کرده‌اند. آندرسن² (2000)، معتقد است که ارتباط فرآیندی است که ما در آن دیگران را درک می‌کنیم و متقابلاً مورد درک قرار می‌گیریم (جراره و احمدی، 1387).

هر کدام از محققین در تبیین الگوهای ارتباطی رفتاری به مورد خاصی تأکید کرده‌اند. بیت سون بیش تر بر سطوح ارتباط اعضای خانواده متمرکز بود. هم چنین معتقد بود که خانواده‌های معیوب الگوهای ارتباطی غلطی دارند (عرفانی اکبری، 1378).

در زمینه الگوهای ارتباطی متقابل تا سال 1984 تحقیقات چندانی صورت نگرفته بود. بدین جهت کریستنسن³ (1984)، تصمیم به بررسی الگوهای ارتباطی متقابل گرفت. تحقیقات او مبتنی بر سه الگوی مهم روابط زناشویی است: ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتنابی متقابل، ارتباط تقاضا⁴ کناره گیری.

¹ olson

² Anderson

³Christensen

⁴ Demand/withdraw

الگوی ارتباطی به عنوان یک عامل مؤثر بر نحوه‌ی رضایت افراد از زندگی زناشویی مورد توجه واقع شده است. مهارت‌های ارتباطی زوج‌های جوان در تمامی جنبه‌های زندگی مشترک آن‌ها از جمله عشق‌ورزی، همکاری در ایجاد فضای آرام بخش و صمیمی، همکاری در اداره امور و ایجاد رضایت از روابط جنسی و بالاخره حفظ و مراقبت از روابط با دوستان و خانواده تأثیر شگرفی دارد. علاوه بر این رضایت فردی هر یک از زوج‌ها در جنبه‌های دیگر زندگی متأثر از مهارت‌های وی در برقراری ارتباط بوده و این خود در رضایت زناشویی نقش پر اهمیتی دارد (جراره و احمدی، 1387).

یک رابطه‌ی صمیمانه لزوماً مترادف با یک درگیری عاطفی و رفتاری نیست، بلکه صمیمیت، اغلب از طریق حل موفقیت‌آمیز تعارض زناشویی به گونه‌ای حاصل می‌شود که رضایت طرفین را در برداشته باشد. بنابراین نه خود تعارض، بلکه نحوه‌ی کنار آمدن با تعارض است که می‌تواند مخرب یا سازنده باشد (رسولی، 1380).

برلسون¹ و دنتون² (1997)، تأیید و تصدیق کرده‌اند که در بیش تر مواقع علت نارضایتی زناشویی کمبود مهارت‌های ارتباطی در بعضی از زوجین می‌باشد. اوکان³ (1991)، مطرح نموده است که زوجینی که مهارت‌های ارتباطی خوبی داشته‌اند از رضایت و خرسندی بیش تری در مقایسه با زوجینی که مشکلاتی در برقراری ارتباط داشته‌اند بهره‌مند هستند. تعارض، از دو عمل، تمایل یا هدفی که هم زمان مخالف یک دیگر است ناشی می‌شود. زمانی که تعارض به میزان زیادی در زندگی زوجین بروز نماید و زوجین نتوانند به نحو مؤثر با آن کنار بیایند پیامدهای منفی فراوانی برای آن‌ها به بار خواهد آمد (رسولی، 1380).

در اوایل قرن بیستم، روان‌شناسان روش‌ها و ابزارهای را یافتند که هوش را اندازه‌گیری می‌کرد: تعریف ارسطو از انسان به عنوان حیوان منطقی دل مشغولی با IQ را گسترش داد. در اواسط دهه 1990 تحقیقات در زمینه هوش هیجانی (EQ) عمومی شد. امروزه مدارک کافی از روان‌شناسی، عصب‌شناسی، انسان‌شناسی و علوم شناختی نشان می‌دهد که سومین Q، SQ یا هوش معنوی است (زوهار و مارشال⁴، 2000).

به طور کلی، می‌توان پیدایش سازه هوش معنوی را به عنوان کاربرد ظرفیت‌ها و منابع معنوی در زمینه‌ها و موقعیت‌های عملی در نظر گرفت. افراد زمانی هوش معنوی را به کار می‌برند که بخواهند از ظرفیت‌ها و منابع معنوی برای تصمیم‌گیری‌های مهم و اندیشه در موضوعات یا تلاش در جهت حل مسایل

¹ Burleson

² Denton

³ Okun

⁴ Zohar.D & Marshall